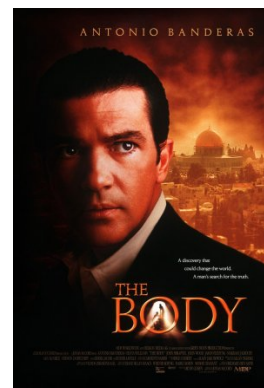

A TEST (2001)

© dr. Szalai András, Apológia Kutatóközpont, www.apologia.hu (v.2. 2014.07.02.)

A film alapja a New York-i születésű Richard Ben Sapir (1936-1987) egyik novellája (*The Body*, 1983). A megfilmesítést az *Avalanche Releasing* vállalta Jonas McCord forgatókönyve alapján és rendezésében, a kamera mögött pedig a neves Vilmos Zsigmond állt. A film műfaji besorolása: dráma, románc és thriller, de nem felülnézős. A film megjelenésekor a rendező kifejtette, hogy a film nem kíván vallásos érzelmeket sérteni, de nem is volt számottevő negatív visszhangja. 2002-ben viszont elnyerte a *Movie Guide* díját „a leginspirálóbb film” kategóriájában (*Epiphany Prize*).

1. A film változat

1.1. A szereplők

Főszereplő Matt Gutierrez jezsuita atya (Antonio Banderas), Sharon Golban izraeli régésznő (Olivia Williams), és persze „a test”, amely állítólag Jézus Krisztusé. Fontos mellékszereplő a dominikánus régészprofesszor, Lavelle atya (Derek Jacobi), Pesci kardinális (John Wood), Moshe Cohen a zsidó titkosszolgálattól (John Shrapnel), és Abu Yusef palesztin terrorista (Mohamed Bakri).

1.2. A sztori dióhéjban

Jeruzsálemben egy zsidó régésznő (Sharon) talál egy sírt, amelyben egy Jézushoz teljesen hasonló módon keresztre feszített ember maradványai vannak. A test minden politikai érdekcsoport figyelmét magára vonja, mert ha tényleg Jézus testéről van szó, az a kereszténység végét jelentené. Ezért egyes izraeli titkosszolgálatosok és palesztin terroristák a Vatikánt akarják zsarolni, amely egy fiatal jezsuitát (Matt) küld a helyszínre, hogy bebizonyítsa: a test *nem* Krisztusé.

1.3. A film alaptémái

A film a következő témákat feszegeti: Isten és politika, illetve vallás és intézményi, nemzeti érdekek viszonya, Jézus feltámadása, ennek jelentősége és a belévetett hit alapja, a vallás lélektani oldala és szerepe a vallásos ember életében.

2. A sztori részletesen

Jeruzsálem arab negyedében egy bolt alatti pinceásás közben olyan sírra bukkanak, amelyben egy keresztre feszített ember csontváza nyugszik. Sharon Golban, a zsidó régész azonnal felfogja a lelet jelentőségét, de elmegy Lavelle régész-professzorhoz (akiről nem tudja, hogy dominikánus), és nála érdeklődik, hogy miért maradt fenn olyan kevés keresztre feszített holttest, ha a rómaiak évszázadokon át alkalmazták ezt a kivégzési módot. Mint kiderül, a rómaiak „csak az alsóbb néposztályok tagjait feszítették meg, és a maradványokat elégették – vagy felfalták az ebek.” Az, hogy egy megfeszített egy gazdag sírjába kerüljön, több mint szokatlan, *potenciális katasztrófa*: „Az egyetlen megfeszített, akit a feljegyzések szerint ilyen sírba temettek, Jésua ben József rabbi volt. Ha héber néven nem is, de görögül mindannyian ismerjük: Jézus, József fia.”

Az ásatás többek figyelmét felkelti: az ortodox zsidók eleve minden ásatást igyekeznek meghiúsítani, mert abban szentségtörést, a holtak nyugalmának megszarását látják. De jelentkezik az izraeli titkosszolgálat is (Moshe Cohen, helyettes attasé), aki az ásatásra kiviszi a papi ruhában megjelenő Lavelle professzort. A professzor a meglepett Sharont ugyan megnyugtatta („Elsősorban régész vagyok”), de ő maga a leletek alapján azonnal meginog a hitében.

Közben a Vatikánban behívják a középkorú Matt **Gutierrez** atyát, és azzal a feladattal bízzák meg, hogy neki kell megoldani „a jeruzsálemi problémát”: repüljön Jeruzsálembe, és bizonyítsa be, hogy a test nem Jézusé. Azért választották ki a feladatra, mert fiatalon kommandós volt és a hírszerzésnél szolgált, ön-életrajzában pedig így ír Jézusról: „Mindig ő volt a legjobb barátom, habár ez fordítva nem mindig volt igaz.” Azért kell nyomoznia, mert „a Vatikán hallgatását úgy értelmezik, hogy a Vatikán leplezi az igazságot”. Felettese, **Pesci** kardinális így bocsátja útra:

Pesci: Számítunk rá, hogy megvédi az egyházat.

Matt: Megvédem a hitet.

Pesci: Aki az egyházat védi, a hitet védi.

Matt: Excellenciás uram, mi van ha a test, amit találunk...

Pesci: Nincs feltételes mód atyám! Az nem lehet Krisztus holtteste.

Matt: Megértettem.

Sharon kimegy Matt elé a reptérre, és kiakad azon, hogy „a Vatikán egy papot küldött, akinek semmi köze a régészethez, hogy megvizsgáljon egy régészeti leletet, ami könnyen a feje tetejére állíthatja az egyházat”. Sharonnak a jeruzsálemi helyettes attasé megparancsolta, hogy mindenben teljesítse a vatikáni küldött kívánságát, úgyhogy dühös Matt-re, és nem kertel: „A régészeti tények ellentétesek a vallásos hitével. Sose felejtse el!”, de végül bocsánatot kér tőle, hogy úgy nekiugrott.

Matt és **Lavelle** atya első találkozója is rosszul sikerül, vagy inkább drámaira:

Matt: Atyám, a nevem Matt Gutierrez.

Lavelle: Ó, tehát maga a kiválasztott!

Matt: Igen... a kiválasztott... Talán valamiképpen ellenére van?

Lavelle: A hierarchiáról alkotott véleményem aligha nyom sokat a latban.

Matt: Kérem, volna néhány kérdésem, ha nem bánja... Hát, lássuk, mivel van dolgunk! Ugye atyám, amikor lement a sírba, még hitt a feltámadásban? Mikor feljött, már nem hitt. Mennyi idő telt el, tíz perc, fél óra? Meddig volt odabent?

Lavelle: Nem, nem, nem! Nem arról volt szó, hogy „nem hittem”, csupán úgy éreztem, hogy lehetséges, hogy már nem hiszek... A rozsdanyomok a csuklón és a lábon! Egy megfeszített egy gazdag sírban!

Matt: Értem, de a rómaiak úgy osztották e büntetést mint a cukorkát.

Lavelle: Igen, de a gazdagoknak soha! Csak bűnözőknek vagy politikai elítélteknek! [...]

Matt: Én úgy értesültem, hogy még nem állapították meg a sír vagy a holttest pontos korát.

Lavelle: De ön megfeledezett az érméről. Egy „pilátus” volt! [...]

Matt: Atyám, nem lehetséges, hogy a sírban talált egy keresztény ember volt? Mármint Krisztus egyik követője, és nem maga Krisztus.

Lavelle: De lehet. Ez esetben keresztény jelképet temettek volna mellé, hogy kiemeljék a tényt, ha nem is nyíltan, de rejtve. A csontkamra belsejében vagy a korsó alján találtunk volna három koncentrikus kört, egy antik keresztet vagy egy halat! [...] Nem látja be, mit jelent, ha mégis ő maga van a sírban?! Krisztus, aki nem támadt fel?! A kereszténységnek vége! [...]

Matt: Nézze, higgye el: kíváncsiak vagyunk a sír minden porszemére! Egyetlen lelket sem akarunk elveszíteni emiatt, egyet sem! Ha elveszítettük magát... Nem akarjuk elveszíteni, atyám.

Lavelle: Mit fog tenni, maga jezsuita, ha felfedezi, hogy Krisztus teste van a sírban? Egy ember, mint bármelyikünk!

Matt: Istenhez fordulok tanácsért...

Megjegyzés: A Lavelle atya által papírra vetett jelképek közül az „antik kereszt” (XP) a görög *Khrisztosz* szó első két betűjéből (*khi* és *rhó*) állt össze, de csak Constantinus idején lett jelkép, a 4. század elején. A „hal” görög eredetije (*ikhthüsz*) pedig egy ókeresztény hitvallás kezdő betűiből áll össze: *Iészusz Khrisztosz Theu Hüiosz Szótér* = Jézus Krisztus Isten Fia Megváltó).

Közben a Hamidot, a boltost magához viteti Abu Yusef, a palesztin Jeruzsálemi Felszabadítási Front vezetője, aki Jeruzsálemet palesztin fővárossá akarja tenni.

Hamid: A titkosrendőrség a boltommal foglalkozik?!

Yusef: És a Vatikán. [...] Minden aggaszt, ami összehozza Rómát az izraeliekkel. Ezért kérem meg rá, hogy ön legyen az én szemem és fülem. Figyeljen meg mindent: ki az, aki bemegy, ki az, aki kijön, mit visznek be, mit hoznak ki. Azonnal értesítsen róla!

Sharon megmutatja a sírt Matt-nek. A sír előterében volt az érme, a tulajdonképpeni sírbolt pedig üres volt. „Beléptek a sírba, de az üres volt” – idézi Sharon jelentősegteljesen az evangéliumot, mint-ha az apostolok feltámadás-hite azon alapult volna, hogy nem tudtak a hátsó fal mögötti belső kamráról, ahova Jézus testét valójában elrejtették.

A belső sírkamrában Matt további részletekkel szembesül (szögverte sarokcsont, a szokásostól eltérően nem összetört lábszárak), a megdöbbenő leletet ráadásul Sharon megjegyzése kíséri: „Ezekből a dolgokból következik, hogy a Szentírás igazat állít” – legalábbis ami Jézus *halálát* illeti. Matt hamar idegessé válik:

Matt: Szóval így jutott arra a következtetésre, hogy ezek Jézus Krisztus csontjai?

Sharon: Ezt nem állítom. Csak annyit mondtam, hogy a lelet megfelel az apostolok leírásának... Á! Tudtam, hogy nem megy...

Matt: De, menni fog, ha maga... ha mi nem szórakozunk egymással!

Megjegyzés: Jézus temetése még nem volt befejezve, az asszonyok ezért mentek vissza a sírhoz vasárnap hajnalban. Vasárnap pedig az asszonyok és az apostolok nem csupán egy üres sírt találtak, hanem az Arimátiai József által otthagyott ideiglenes lepedőt és fejfedőt is (vö. Mk 15:46-47), amivel a holttestet még péntek este ideiglenesen betakarták (vö. Jn 19:40, 20:5-7).

Matt találkozik Moshe Cohen-nel is, a jeruzsálemi helyettes atyával:

Matt: Miért kérte meg Lavelle atyát, hogy nézze meg a tetemet?

Cohen: Kézenfekvőnek tűnt. Ez a szakterülete, katolikus pap, és itt él.

Matt: És tudta, hogy ezzel belekeveri a Vatikánt, habár sok más választása is lett volna.

Cohen: Azt hittem, az egyház értékeli a gesztust, de úgy tűnik, ön az ajándék ló fogát bámulja. [...] Az önöké a legjelentősebb keresztény szekta. Ha Izrael állam belekeveredik valamibe, ami veszélyt jelenthet a keresztény hitre, annak komoly következményei lesznek. [...] Őszintén szólva az egyetlen gondunk az volt, hogyan varrjuk az ügyet a Vatikán nyakába. Elintéztük, úgyhogy én már csak asszisztálok.

Matt mindenesetre eléri, hogy Cohen letiltassa Sharon előzetes jelentésének a publikálását az ásatás eredményéről. Sharon ezen teljesen kiakad („Mi lenne, ha ma reggel úgy érezném, hogy jobb lenne, ha ma nem misézne?!”), úgyhogy Matt magyarázni kényszerül a cenzúrázást:

Matt: Ha a feltevéseit közzéteszik, márpedig ez minden: feltevések, azzal hátráltatja a vizsgálatot. Az én misém nem árt senkinek.

Sharon: Talán mégis! Talán árt nekem. Talán ugyanúgy fenyeget engem, mint az én régészeti leletem az ön vallását!

Matt: Nem érzem úgy, hogy fenyegetne. Én csak a bigottak reakciói miatt aggódom, és azt magának is ajánlom.

Sharon: Maga is így reagál, az egyház is így reagál, a Vatikán mindenbe beleártja magát, ami nem tartozik a vallásra.

Matt: Baromság. Ön is tudja, hogy sokkal inkább a vallásról van szó, mint bármi másról. Különösen itt, Jeruzsálemben. Azt javasolja, hogy vegyítsük egybe a tudományt, a vallást és a politikát – a következményekkel meg a kutya sem törődik...

Matt és Sharon a sírba visszatérve elkezdenék előkészíteni a csontokat és a tárgyakat a preparálásra. Egy korsót elvinnének kormeghatározásra, de a helyi ortodoxok, akik a régészek munkáját sírgyaláznak tartják, a sírból kifelé jövet megdobálják őket, és dulakodás közben a korsót magukkal viszik. Cohen elintézi Matt-nek, hogy találkozzon a csoport vezetőjével, Nechtal rabbival, és Matt-nek némi vita árán sikerül elérnie, hogy visszakapja a korsót, feltéve, hogy nem viszik el a sírból a holttestet. Mire azonban a korsót visszaviszik a sírba, onnan valaki már ellopta az olajlámpást. Fáradtan mennek fel Sharon lakásába, és amikor a nő nekiáll Matt sebeit tisztogatni, kiderül Matt múltja (sebek a hátán hírszerző korából), illetve hogy Sharon-nak van egy kislánya, és hogy költő férje Libanonban esett el. Érzelmileg kicsit közelebb kerülnek egymáshoz.

Sharon talált egy londoni patológust, dr. Jonas Sproult, aki a csontokat megvizsgálhatja. Egy a sírból előkerült nagy korsótöredékről pedig kiderül, hogy szentsegtartó edény, Kajafás tulajdonából, és egy Kr. u. 32-es földrengésre utal. Az olajlevelek és a magok kora „az első év, plusz-minusz 80”. Amikor kiderül, hogy a tetem 165 cm magas volt, Matt megnyugtatónak találja, hogy a tetem 15 cm-el alacsonyabb volt, mint „Krisztus torinói leple”. Sharon ezen kiakad, hiszen a lepel nem hiteles, és az egyház sem fogadja el. Úgy érzi, hogy a hit ellen nem tud harcolni, és azt követeli Matt-től, hogy próbáljon meg tudósként gondolkodni, és olvassa a Bibliát is tudósként. Veszekedésüknek egy utcai robbantásos-lövöldözős merénylet vet véget, amit épphogy túlélnek.

Másnap Matt a szállásán dolgozó fiatal Winstead atyának odaadja a sírban talált korsó feliratát, hogy próbálja meg megfejteni. Cohen eközben telefonon alkudozik Pesci kardinálissal:

Cohen: Ha a Vatikán elismeri az egységes Jeruzsálemet Izrael fővárosának, a csontokról megfeledekünk.

Cohen-t egyik munkatársa mindenesetre kérdőre vonja:

A miniszterelnök tud róla?

Cohen: Nem. De ha tudná, kitüntetést adományozna.

Nem gondolod, hogy hurokba dugod a fejedet?

Cohen: A nyúlszívűek sosem nyernek ütközetet, vagy miniszteri széket.

Cserébe egy vallást is elpusztítaná!

Cohen: Ugyan már, ne vesd el a sulykot! Ettől nem patkol el a kereszténység vagy a katolikus egyház!

Honnan tudod?

Cohen: Nézd, a vallásokat nem ésszerű bizonyítékokra alapozzák, az emberi szükséglet termékei. Hiába bizonyítjuk be, hogy Krisztus nem támadt fel, mert a hívők nem hisznek nekünk. Néhányan elbuknak, de tudod mit? A kereszténység túl fogja élni.

Cohen hozzáállása a Vatikánban is megtalálható. Pesci kardinálist a beosztottja kérdezi:

Mi a véleménye...?

Pesci: Szerintem Cohen nem blöfföl.

Úgy értem, a tetemről! Gondolja atyám, hogy tényleg ő van a sírban?

Pesci: Különösebben nem rágódom rajta. Inkább az egyház valódi gondolatai izgatnak.

Matt és Sharon egy együtt töltött nap közben hasonló témáról beszélgetnek. Sharon nem érti, hogy miért tartaná az egyház katasztrófának, ha a test Krisztusé lenne:

Sharon: Nem elég, hogy kivételes emberről van szó, aki kivételes erkölcsi elveket vallott a jóról, a részvétről, a megértésről?

Matt: Az üzenet lényege a szeretet, ebben igaza van, de ugyanakkor a megváltás, a feltámadás teszi Istenné. Nem csak én látom így, hanem több millió ember.

Sharon: Tudja, mikor leszereltem, megesküdtem, hogy soha többé nem ártok senkinek. Ezért lettem régész, azt hittem, itt a kutya sem fog háborgatni. És most hirtelen engem vádolnak egy világvallás pusztulásáért...

Matt: Ha elveszi tőlünk a feltámadást, azzal megöli Jézust, és vele milliók álmát, akik hisznek benne.

Sharon: Befolyásolni próbál engem? Érzelmi hatást kelteni?

Matt: Én nem nevezném befolyásolásnak, nem.

Sharon: Nem akarom magam felelősnek érezni. Nem akarom!

Matt: És az igazság?

Sharon: Krisztus szerint az szabaddá tesz. Az igazság magát is szabaddá teszi.

Matt: Megkért rá, hogy gondolkodjak úgy, mint egy tudós. Most én kérem meg, hogy nézze az én szemszögemből. Gondolkodjon a szívével! Megteszi a kedvemért?

Sharon: Nem tehetem...

Hamid jelentkezik Matt-nél, hogy megtalálta azt az orgazdát, aki ellopta a lám-pást. Valójában Yusef-hez viszi, aki lejátssza neki Cohen és Pesci beszélgetésének magnófelvételét, majd ajánlatot tesz:

Yusef: Ha Cohen zsarolása sikerrel jár, itt ömleni fog a vér.

Matt: A maga közreműködésével. [...]

Yusef: Távolítsa el a testet a sírból, és az én segítségével átviheti Szíriába.

Matt: És akkor Ön is zsarolhatja a Vatikánt, mint Moshe Cohen, ugye...? Hiszek benne, hogy a politikában Isten számára nincsen hely. Ez a meggyőződésem.

Yusef: Akkor a vér a maga kezéhez tapad, nem az enyémhez.

Yusef mégis visszaadja az ellopott lámpást, és Matt szabadon távozhat.

Megérkezik dr. Sproul, a brit patológus, akinek Sharon – Matt kedvéért – azt hazudta, hogy a tetem Kr.e. 500-ból származik. A patológus azonban azonnal észreveszi, hogy baj van a datálással: akkor még nem létezett keresztrefeszítés, a koponya homlok részén töviskorona nyomait találja, a bordák között egy kerek hegyű római lándzsa nyomait, és mielőtt Matt kifordulna a sírból, megjegyzi: „Az alkarja jó felépítésű, mint egy kőművesnek vagy egy ácsnak. Krisztusé is ilyen lehetett...”

A teljesen felzaklatott Matt Lavelle atyához hajt, hogy megossza vele kétségeit és segítséget kérjen, de azon már láthatóak az örület jelei. A bibliai Dániel és a középkori Nostradamus látomásait kombinálva kijelenti, hogy az eljövendő hamis próféta nem ember lesz, hanem a tetem, és valójában Jézus is erre figyelmeztette a tanítványait: „Akkor ha valaki azt mondja: *Nézzétek, itt van a Krisztus!* vagy: *Ott van!* – ne higgyétek!” (Mk 13:21). A kétségbeesett Matt elmondja neki a patológus szakszövegét, de Lavelle atya így válaszol:

Lavelle: Teljesen mindegy, mit mondott, hitbéli kérdésekben nincs döntési joga!

Matt: Az ég szerelmére, azt hittem, hogy maga tudós!

Lavelle: Az vagyok, de Isten szolgálatában!

Matt: Akkor tegye végre félre Istent, és hadd beszéljek a tudóssal! Mondjon valamit, valami használhatót, amihez ragaszkodhatunk!

Lavelle: De hiszen már megtörtént: a Márk 13:21, a tetem a sírban a hamis próféta. Ha elfogadja, az antikrisztust szolgálja!

Matt: És a töviskorona, atyám?

Lavelle: ...Mi van a töviskoronával?

Matt: Bizony, amit egy ács homlokába tűztek, a harmincas éveiben! A lábait nem törték el, rozsdanyomok a csuklón és a bokán, és egy seb a szívnél! Mit kezdünk ezzel?!

Lavelle atya ekkor végleg összeomlik, és Matt rájön, hogy nem tudnak egymásnak segíteni. Matt elmegy, és az oltár előtt arcra borulva, széttárt karokkal imádkozik, mint pappá avatásakor. Este azonban tanúja lesz annak, amikor Lavelle atya öngyilkosságot követ el: széttárt karokkal ugrik le az épület tetejéről. Másnap Sharon a sírkamrában talál rá:

Matt: Lavelle atya öngyilkos lett, miután én elmeséltem neki, mit állapított meg dr. Sproul...

Sharon: Sajnálom...

Matt: Többé nem végezhetem Isten munkáját...

Elmeséli a nőnek, hogyan lett pap. Tinédzserként salvadori gerilla volt, és egy pap azt mondta neki: „Te jó katonája lennél Krisztusnak!”, majd rávette, hogy inkább a katonai hírszerzésnek szolgáljon. Matt azonban annak idején egy téves információval a pap halálát okozta, és úgy érzi, most még egy pap halt meg miatta, vagy a téves információja miatt:

Matt: Ha ez Jézus Krisztus teteme, kétségek közé taszítottam Lavelle atyát, a semmibe. Tudnom kell, hogy ez a tetem valóban Jézusé-e!

Sharon hazaviszi, hogy kipihenje magát. Másnap csörög a telefon, és a labor szerint a cserépdarab Kr. u. 70-ből származik, tehát „nem Krisztus” – vonja le Matt boldogan a következtetést. Sharon vele örül, és együtt mennek a laborba, de ott kiderül, hogy a lelet idejét egy ismertnek vélt dátum alapján határozták meg (Matt a „Massada” nevet adta az aktának), és a laboros csak emiatt írta felül a C14-es eredményt. Tehát mégsem Kr. u. 70-ből, hanem 32-ből származik... Matt elrohan. Délután levelet kap Pesci kardinálistól: a tetemet Rómába kell szállítani.

Hamid, a boltos felhívja Yusef-et, és elmondjam neki, hogy a testről azt mondják: Krisztus teste. Yusef gyorsan kapcsol: Róma bármit megtenne a testért, ezért elraboltatja Sharon gyermekeit, hogy zsarolhassa, és a csontokat megszerezze.

Matt közben indulna Rómába, de a recepciós Winstead atya megállítja: megfejtette a korszó szövegét! Nem csak írásgyakorlat, nem is rejtjeles szöveg.

Winstead: Igaza volt, a maga átkozott kódja egy imádság! Lefuttattam egy kereső programot olyan szavakkal, mint *kérlek, atya, Isten és ámen*.

Matt: És mind előfordul?

Winstead: Nem, nem egészen, de kétharmad részben: *kérlek, atya* és aztán három betű az „Isten” szóból. Ezek szerint a mi emberünk egy zsidó! Egy zsidó pedig sose írná le a teljes „Isten” szót olyasmire, amit el lehet pusztítani. Akár Krisztus követője is lehet!

Matt: A falban ... egy könyörgés van a sírban! Melyik betű hiányzik?

Winstead: A *waw*! [Matt-nél pedig ott van az olajlámpás, aminek az alján a *waw* betű látható.]

Megjegyzés: A beszélgetés értelemzavaróan pontatlan fordítását az angol eredeti alapján javítotani kell. A *waw* betű nem az „Isten” (az angol szövegben: *God*) szóból hiányzik, mert abban nincs is (héberül *Elohim*), hanem a négy betűs Szent Névből (*YHWH* – *yod-he-waw-he*; pontos kiejtése ismeretlen, kb. „Yahveh”).

Az elrabolt Sharon-nak sikerül telefonon üzennie Matt-nek, aki értesíti Cohen-t, és autóval utoléri Yusef embereit annak vidéki rejtekhelyén. Cohen emberei is megérkeznek, a tűzharc során meghal a boltos, de Sharon és a gyerekei megmenekülnek.

Yusef az épület egy tornyában zsákutcába kerül, és Matt-el találja magát szemben, aki megragadja a Yusef kezében levő sportzsákot, amiben a csontok vannak. Ott állnak, mindketten a sportzsákba kapaszkodva: „Jól mondta, Istennek nincs helye a politikában” – mondja Yusef, kibiztosítva egy kézigránátot. „Se az enyémnek, se a magáénak” – mondja Matt, és kész Yusef-fel együtt meghalni, de inkább az éppen odaérő Sharon-ra veti magát, hogy a testével védje. Yusef meghal, a csontok megsemmisülnek, ők pedig, bár megsebesülnek, a robbanást túlélnek.

3. Az epilógus

A vatikáni küldött Lavelle atya lakosztályában tünteti el a nyomokat, Cohen pedig berobbantja a sírboltot. Mi nézők azonban megtudjuk végre a titkot, amit az ásatások nem tudtak felfedni. Egy kigördülő kőlapon ugyanis koncentrikus körök mellett ez a felirat áll: „Kérlek Istenem, vedd magadhoz az én Dávid fiamat, ahogyan magadhoz vetted fiad, Jézust is.” A sírkamrában tehát nem maga Krisztus, hanem egy zsidó-keresztény nyugodott, akit ugyanúgy végeztek ki, mint Jézust...

Sharon a kislányával beszélget. A kislány egy nyakláncot talál, kereszttel:

Kislány: Ez mit keres nálunk?

Sharon: A barátomé, Matt-é.

Kislány: De ez egy kereszt!

Sharon: Matt keresztény, és keresztet visel, ahogy te is hordod apukád Dávid-csillagát.

Kislány: De egy ember van a kereszten...

Sharon: És mit gondolsz, ki lehet az?

Kislány: Nem tudom.

Sharon: Mit szólnál hozzá, ha azt mondanám, hogy ez az Istenük.

Kislány: Láthatják az Istenüket? Hú, mázlisták!

Sharon: Úgy gondolod, számít, hogy mi nem láthatjuk?

Kislány: Ne szomorkodj mami, apu látja Istent.

Sharon: Úgy gondolod...? Én is azt hiszem.

Végül, a gyógyulófélben levő Matt megérkezik Pesci kardinálishoz, és kipakol:

Matt: ...amikor közölte, hogy a hitem miatt választottak, én elhittem, mert számomra az ön szava pont annyit ért, mint Istené. De most már, eminenciás uram, tudom az igazat: egy bábura volt szükségük, akit rángathatnak. „A tetem nem Krisztusé!” – mondta, és nekem ezt kellett bebizonyítanom, akár igaz volt, akár nem. Nem számít, hány ártatlan élet vész oda közben.

Pesci: Tudom, hogy nem hisz nekem, atyám, de idővel be fogja látni, hogy nem ő feküdt a sírban!

Matt: Hogyne, most is tudom! Azt hittem, megrendült a hitem Krisztusban, Istenben, a Megváltóban, a barátomban. De nem így van. Csak nem akarok többé olyanokat szolgálni, mint ön vagy Moshe Cohen, akik az anyagi érdekeik érdekében használják fel Istent. Épp ezért, a magam személyes módján fogom szolgálni az Urat.

Matt ezután írt egy levelet Sharon-nak:

„Sharon, emlékszik? Azt mondta, az igazság szabaddá tesz. Igaza volt. Az egyház szentelt pappá, de mi ketten értük el, hogy igazi hívő lett belőlem – talán most először. Bárhová megyek, a szívemben hordom magát, és imáimba foglalom. Isten áldja meg, és vigyázzon önre!”

A film pedig ezzel az égboltra írt idézettel ér véget: „Boldogok, akik nem látnak, mégis hisznek.” (Jn 19:29)

4. A film tematikus elemzése

Érdekes vagy inkább tipikus a Port.hu DVD szekciójának tartalmi összefoglalója a filmről:

„Egy jeruzsálemi ásatáson megtörténik az, amire milliók vártak már évszázadok óta: az egyik régész egy keresztre feszített holttest maradványaira bukkan, és a megtalálás körülményeiből arra következtet, hogy Jézus Krisztus testét találta meg!”

Kérdés, hogy *ki* várt ilyesmire évszázadok óta? Talán az ateisták? És mit tennének, ha „végre” kiderülne, Jézus nem is támadt fel? Tényleg örülnének?

4.1. Emberek

A film éppen az ilyen hozzáállás *ellen* szól. Sharon hitéről keveset tudunk meg, és úgy tűnik, mindvégig meglehetősen bizonytalan marad, de a hívőkhöz való hozzáállása komoly változásokon megy át.

Először elég magas lóról esik neki Matt-nek és a hitének, mint akit nem érdekel, mit érez a másik ember, mert csak a tudományos tények számítanak, azok pedig rácáfolnak a másik hitére. Időközben azonban megtanul együtt érezni a vallásos emberrel. Megdöbben a Lasalle atya öngyilkossága, és közlőről nézi Matt lelki küzdelmét. Az is eszébe jut, hogy a leszerelés után miért is ment el régésznek (nem akart többé másoknak ártani), és rájön, hogy a lelete révén elpusztíthat egy világvallást, azaz *embereket is*. Amikor egy boldog pillanatra úgy tűnik, a lelet a Krisztus utáni korból származik, megkönnyebbülve örül együtt Matt-tel, és amikor kiderül, hogy mégis Krisztus idejéből való, bán mindent, mert látja, hogyan hat a dolog Matt-re.

Ha egy nem különösebben vallásos ember közlőről kénytelen nézni, hogy egy általa ismert és kedvelt vallásos ember *hite és vele együtt az ember* összeomlóban van, akkor képtelen a tények diadalát ünnepelni. Örök tanulság, hogy ha az igazság emberfeletti, úgymond „nem személyes”, akkor képes embertelenné tenni. Sharon másképp dönt: inkább megadja Matt-nek mindazt a gyengédséget, amit egy izraeli özvegy egy amerikai katolikus papnak megadhat.

4.2. Lehetne Jézusé?

Feltehetjük az elméleti kérdést, hogy ha találnának egy testet, amely *lehetséges*, hogy Jézusé, akkor a felfedezést emberiességi okokra hivatkozva el kellene titkolni? A válasz *nem*, de ez a nem két meggyőződésen alapul: az azonosítás lehetetlenségén és a hit bizonyosságán. Az azonosítás lehetetlenségéről még lesz szó. Ami pedig a hit bizonyosságát illeti, tudni kell, hogy keresztény vallás lényege *a hit*, de a fogalom bibliai jelentése nem hiszékenység vagy egy hiedelem puszta elfogadása, hanem egy láthatatlan, de megtapasztalható, megismerhető Személybe vetett *bizalom* és a hozzá való *hűség*. A keresztény hit ennyire kompro-

misszumot nem ismerő módon egy *Személyen*, az ő kijelentésein, tettein és a vele történteken, illetve ígéreteinek megtapasztalhatóságán alapszik.

4.3. Isten és a politika

Matt meggyőződése, hogy „Istennek nincs helye a politikában”. Ezt elmondja Yusef-nek is, bár az iszlámban vallás és politika szétválaszthatatlan. Elmondja Pesci kardinálisnak is, aki azonban a Vatikán képviselője, a Vatikán pedig, mint tudjuk, nem csupán a római püspök székhelye, hanem politikai hatalom is. Egyetérthetünk Matt-tel és a film fő üzenetével: ha a politika vagy a politizálás csupán *egyéni* ambíciókat, vallási intézmények *elvtelen* fenntartását vagy nacionalista érdekek *minden áron* való érvényesítését szolgálja, akkor Istennek valóban nincs helye benne, még a Szentföldön sem.

4.4. A vallás mibenléte

Matt hitének *kontrasztja* nem a tudós, hitét vesztett Lasalle atya, hanem Cohen és Pesci, illetve a két hivatalnok vallásfelfogása. Két olyan ember, akik talán ellentétes irányban, de egyforma távolságra állnak a valódi hittől, mert nem látják át annak jelentőségét.

Cohen, az izraeli államvédelmis számára a vallás *csupán pszichológiai* jelenség, amely csak lelki igényeket elégít ki, akkor is, ha nincs semmi racionális alapja. A vallásos emberek fölött állónak képzelet magát, akik *a nemzeti érdekek oltárán* gond nélkül feláldozhatók. Ellentmondásos módon Cohen vallás és vallásos emberek iránti megvetése egy kohanita szájából hangzik el; a Cohen, Kohn és hasonló névváltozatok ugyanis a lévíták papi törzsének egyik nemzetségének nevéből származnak.

Pesci, a vatikáni kardinális is úgy látja, hogy Jézus feltámadásának kérdése nem tartozik az egyház „valódi problémái” közé. Ellentmondásos módon az egyházban betöltött kardinális (alapvető, sarkalatos) funkciója ellenére nem érdekli a való igazság, és csak akkor érzékelné a „jeruzsálemi probléma” kardinális (alapvető, sarkalatos) jelentőségét, ha az *az egyházi intézmény* alapjait ingatná meg. Valószínű azonban, hogy ez sem a személyes hitét veszélyeztetné, hanem a karrierjét. Amikor ugyanis Matt beolvast neki, és kilép a rendből, akkor is csak attól fél, nehogy Matt megtörje a hallgatási fogadalmát. Míg Matt képes egyedül, a maga módján is az Urat szolgálni, Pesci az intézményt félti, amelytől karrierje és léte függ – az élő Krisztus helyett.

4.5. Jézus feltámadásának jelentősége

A názáreti Jézus feltámadásának nem kevesebb a jelentősége, mint hogy ő volt-e a Messiás, a Krisztus, hogy igaz-e a róla szóló üzenet, az evangélium, és hogy van-e létjogosultsága a keresztény vallásnak? E nélkül ugyanis Pál apostol szerint (1Kor 15:1-19) az egész nem ér semmit:

13 Hiszen ha nincs a halottak feltámadása, akkor Krisztus sem támadt fel. 14 Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi igehirdetésünk, de hiábavaló a ti hitetek is. 15 Sőt Isten hamis tanúinak is bizonyulunk, mert akkor Istennel szemben arról tanús-kodtunk, hogy feltámasztotta a Krisztust, akit azonban nem támasztott fel, ha csakugyan nem támadnak fel a halottak. 16 Mert ha a halottak nem támadnak fel, Krisztus sem támadt fel. 17 Ha pedig Krisztus nem támadt fel, semmit sem ér a ti hitetek, még bűnei-tekben vagytok. 18 Sőt akkor azok is elvesztek, akik Krisztusban hunytak el. 19 Ha csak ebben az életben reménykedünk a Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak va-gyunk.

A filmben végig az a(z egyetlen) teológiai érv Jézus istensége mellett, hogy fel-támadt, pedig az Újszövetség fordítva érvel: mivel Jézusban *Isten* lett emberré, *neki* hatalma volt arra, hogy miután mások bűneiért odaadja ártatlan emberi életét, azt vissza is vegye, azaz feltámadjon (Jn 10:17-18):

17 Azért szeret engem az Atya, mert én odaadom az életemet, hogy aztán újra vissza-vegyem. 18 Senki sem veheti el tőlem: én magamtól adom oda. Hatalmam van arra, hogy odaadjam, hatalmam van arra is, hogy ismét visszavegyem: ezt a küldetést kaptam az én Atyámtól.

Mindez alapján érthető Lavelle atya kétségbeesése és öngyilkossága: *ha Jézus nem az, akinek mondta magát az első tanítványok szerint*, hanem csak ember volt, akkor nem volt joga azt mondani, amit állítólag mondott, nem volt képes meg-tenni, amit állítólag tett, nem történhetett meg vele, ami állítólag megtörtént.

Kérdés azonban, hogy akkor hogyan tapasztalhatja meg a hívő mindazt, amit Jézus megígért? Matt *kettős élménye* ugyanis a megtisztult lelkiismeret és a baráti kapcsolat a Megváltóval, a Feltámadottal. Hitének tárgya nem „általában Isten”, nem is „Jézus erkölcsi tanításai”, hanem konkrétan *Jézus személye*. Az, akiben Isten emberré lett, aki az ő bűneit magára vette, aki helyette ártatlanul bűnhődve érte meghalt. Az, aki feltámadt, akinek megköszönhette a megváltást, és akinek a kegyelmét később is *tapasztalhatta*, annak ellenére, hogy ő maga nem volt Jézus-nak mindig olyan barátja, mint amilyen Jézus neki.

Ez két személy közötti intim kapcsolatáról szól. Ez magyarázza, hogy Matt hite túléli még a tények megsemmisítő erejű támadását is. A kapcsolatot ugyanis *nem az garantálja*, ahogyan Matt viselkedik Jézussal, nem is az, amit Matt tudni vél Jézusról, de nem is az intézmény, amelyben Matt feltétel nélkül megbízik. Eleve tudja *magáról*, hogy nem ő Jézus legjobb barátja, a nyomozás során *Jézusról* is megtudni vél megrázó dolgokat, és végül az *egyház* nyújtotta biztonságérzetet is teljesen elveszti. Sorra veszti el a hit támaszait – mégis hinni és szolgálni tud. Ezért látja úgy, hogy most először lett „igazi hívővé”.

5. Egy gondolat kísérlet

Egy ilyen film után természetes módon felmerülhet a kérdés, hogy *valóban* meg-találhatnánk-e Jézus testét? Régészeti szempontból *mi minden* kellene ahhoz, hogy kétely nélkül azonosíthassuk?

5.1. Amit Jézusról tudhatunk

Az első kérdés, hogy mit tudunk Jézusról, mármint a külsejéről? Különös ismertetőjegyek nélküli, *harmincas* évei elején járó, zsidó *férfi* volt. Ezek a tények egy teljes csontvázból minden bizonnyal megállapíthatók.

Egy utalás szerint ács volt (Mk 6:3), ami kihathatott a felsőtest és *karok* felépítésére. Tudjuk, hogy utolsó éveiben Palesztina-szerte *sokat gyalogolt*, ami azonban akkoriban átlagos fizikumot feltételez. Kérdés azonban, hogy ha a váll vagy az alkarcsont erős felépítése igazolná, akkor a gyengébb csontozat mindenképpen cáfolná-e a személyazonosságot? (Minden ács és gyalogló robusztus?)

Nem tudunk arról, hogy lettek volna különleges táplálkozási szokásai, vagy hogy ilyen-olyan baleset vagy betegség érte volna, hogy kihúzták volna valamelyik fogát stb. Kérdés tehát, hogy ha ilyesminek a nyomára bukkannánk, az bizonyítaná vagy cáfolná a személyazonosságát?

Többet tudunk az utolsó óráiról, a kivégzési és temetési körülményekről. Keresztre feszítették: csuklóján és sarkain szögekkel rögzítették, de a lábait a szokásostól eltérően nem törték el. Az oldalába lándzsát szúrtak, ami nyomot hagyhatott a bordáin. Előtte megkorbácsolták, ami a gerincen és a bordákon hagyhatott nyomot, és töviskoronát nyomtak a fejére, ami pedig körbe a koponyán hagyhatott nyomot. A sebek közül a meg nem tört sípcsontoknak és a töviskoszorúnak van *kivételes* jelentősége, azonosító értéke: azért nem törték el a lábát, mert *meglepően gyorsan* meghalt (rendszerint napokig szoktak szenvedni), és azért kapott *töviskoronát*, mert a zsidók királyaként végezték ki. Végül, tudjuk, hogy egy fel nem használt, *új sírban* kapott helyet.

5.2. Amit a régészeti leletek elárulhatnának

Régészeti szempontból, ha egy *csontvázon* az összes fent említett ismertetőjegyet megtalálnánk, az önmagában semmit sem bizonyítana. Ehhez *a sírból* nyert további adatokra is szükség lenne: a datálást segítő feliratokra és más tárgyi emlékekre.

Ami a **feliratokat** illeti, ha a sírban valahol azt olvasnánk, hogy „Itt nyugszik Jézus”, ezzel nem mennénk sokra, mert a Jézus név akkoriban ugyanolyan hétköznapi név volt, mint ma a János. A „Jézus, József fia” ugyanezért nem bizonyítana semmit. Ha „Jézus, Mária fia” lenne a felirat, talán úgy vélhetnénk, hogy az illetőt a hívei temették el, így téve hitvallást szűztől születése, isteni származása mellett. Ez két okból is kétséges lenne: magyarázatra szorulna az *isteni* származás és a *végleges* halál ellentmondása, másrészt a kortárs zsidó kultúrában egy férfit az apjáról volt szokás elnevezni, az anyjáról csak kétes származás esetén, gúnyból (vö. Mk 6:3). Nem véletlen, hogy a „Mária fia” soha nem volt keresztény hitvallás.

Ha a felirat „Ez Jézus, a Krisztus” lenne, okkal vélhetnénk úgy, hogy hamisítványról van szó (ha nem támadt fel, hogy lehetett volna a Messiás?), vagy pedig gúnyolódó szövegről, de kérdés, hogy miért temették volna el Jézust az ellenségei egy új sírba, és miért tartották volna titokban a halálát?

Sírfeliratnak csak akkor lehetne döntő jelentősége, ha a sír *külső* felirata ez lenne: „Ez Arimátiai Józsefé” (vö. Mk 15:43), egy belső felirat pedig így szólna: „Ez Jézus” (vagy: „A názáreti Jézus” vagy: „Jézus rabbi”). A korabeli sírokat azonban – a jelentős személyiségek eleve feltűnő sírjainak kivételével – kívülről nem látták el azonosító jellel, nehogy megkönnyítsék a sírrablók munkáját; felirat csak belül volt, a falakon, az edényeken vagy a csonttartó dobozokon. A másik lehetőség az lehetne, hogy mindkét felirat a síron *belül* található, de ha valaki (ti. Arimátiai József) lemond egy családi sírkamráról egy általa tisztelt személy javára, akkor logikus, hogy csak az elhunyt nevét tünteti fel, nem?

Ami a **pénzérméket** illeti, ezeknek a régészetben valóban kormeghatározó jelentőségük van, de ha olyan pénzt találnánk, amelyről tudjuk, ki és mikor verette, akkor is csak azt az évet kapjuk meg, amely *után* a sír keletkezett, nem a sír keletkezésének vagy a temetésnek az évét. Azt is tudni kellene, hogy mennyi ideig volt az érme forgalomban: pár évig vagy évtizedekig? És hogyan került arra a helyre, ahol megtalálták: szándékosan helyezték el, csak elejtették, földmozgások lökték odább vagy a sírrablók szórták szét?

Ha **szerves** anyagok is fennmaradnak a sírban (magvak, pollenek, ruhafoszlányok, olajfoltok, égésnyomok), ezek radiokarbonos kormeghatározása a régészetben abszolút datálást tesz lehetővé. Ez azonban kétezer éves maradványok esetében csak +/- 40 éves datálást tesz lehetővé. Egy kb. 30 éves személy (Jézus) esetében az emberöltőnyi korkülönbség sajnos sokat számít.

Összefoglalás

Ha „Jézus testét” elméletben meg is lehetne találni, az azonosításhoz túl keveset tudunk óróla, és a tárgyi emlékek is túl sok értelmezési lehetőséget hagynának nyitva. A végső kérdés ez: ha *Jézus történetéből* a feltámadást nem vesszük komolyan, mert a tanítványok hazugok vagy zavart lelkek voltak, akkor miért vennénk komolyan a történet többi részét? Ha Jézus nem támad fel, a saját ígéretei kudarca alapján őt is hazug vagy zavart léleknek ítélnéljük. De akkor kit érdekelne a története *még ma is*, ha nem támad fel?